సంధ్యా

సౌమిత్రి

*

గాడిరాజు

వేంకట రమణయ్య

ఎం. ఏ.

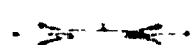
*

ప్రథమ ప్రచురణము. జనవరి 1946.

PRINTED AT
THE B. N. K. PRESS
G.T., MADRAS

వెల : ఒక రూపాయి.

తొలిమాట

నే నిటీవల రాయవెల్లూరుకు దక్షిణభారత వయోజన విద్యా సమ్మేళనము సందర్భమున వెళ్ళితిని. శ్రీ గాదిరాజు వేంకటరమణయ్య ఎం. ఏ. గారచట నన్ను కలిసికొనిరి. వ్యక్తిగతంగా తమ నేమాత్రము నెరుంగని నేను, ఏనాడో తాము వ్రాసిన భోజుడను చిరుకావ్యమును హిందూపత్రికలో విమర్శింప తమకేదో యుపకార మైనదనియు, తాము వ్రాసిన యీ సంధ్యాసౌమిత్రికి నాచేత తొలినుడి వ్రాయించుకొనుటకు వేచియుంటిమనియు వాత్సల్యమున తెలిపినారు. [illegible] —

Published by :—
C. SUBBIAH CHETTY
No., 62, BIG ST., TRIPLICANE, MADRAS
P. I. C. No. Ms. 121

త్యాగమె భోగమై తనరు
దాశరథ్యశుపదార్చమాత్ర సం
భాగుడు లక్ష్మణుండు"

ఇది శ్రీ గాదిరాజు వేంకటరమణయ్యగారు తీర్చదలచిన లక్ష్మణుని శీలము. ధాత్రీమహాదేవిచేతనూ, వసిష్ఠపత్నిచేతనూ, మునులచేతనూ, వీరు, ఈశీలవర్ణనము చేయించినారు. ధాత్రీమహాదేవియు వసిష్ఠపత్నియు స్త్రీలుగాన వారిచేత వక్రోక్తులు పల్కించినారు. దుఃఖమున వివేచన యుండదనుట నిరూపించుటకోయన జనకునీ శ్రీరామునీ తూలనాడించినారు.

శ్రీరాముడవతారము చాలించి శ్రీకృష్ణావతారమగు సంధిలో లక్ష్మణుడు కడపటి కఠోరపరీక్షకు పాలగుట ఈ కథకు బీజము. అదియే లక్ష్మణునకును కడపటికాలము.

"విష్ణుసేవచేసి విశ్వమే త్యజియించె
భౌతికమ్ము మరచి బ్రహ్మ మెరిగె
రామగాథ నడపె రామానుజుండౌర
సహనమొండె యాత్మశక్తిగాగ."

సహనమొండె యనుటకంటె, శాంతియుండె యనిన నేటి మహోత్తేజకర యుగసూచనము కూడ నయియుండునేమో. ఎట్లయినను నాడు సంధయే. నేడును సంధియే. తన మేలెంచక రామగాథ నడిపెడు రామానుజుడు నాడవసరమైనట్లే రామరాజ్యసాధనచేయుటకై తమ మేలెంచక రామరాజ్యగాథ నడపెడు రామానుజులు నేడును కావలసి యున్నారు. కాబట్టి "సంధ్యాసౌమిత్రి" సమయానుకూలము.

శ్రీ వేంకటరమణయ్యగారికి చక్కని ధారాశుద్ధి కలదు. వీరీగాథ నింకనూ సరళముగా జానుతెనుంగున గానయోగ్యమగు దేశిరచనలో వెలయించిన చాల మేలగునని నా నమ్మకము.

మదరాసు
17-8-1946.

గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావు

స్తుతి

॥ ఎంతున్ సకలాంధ్ర కళా
కాంతున్ మమగురు పదాగ్రగణ్యాం గవితా
కాంతున్ బింగళి లక్ష్మీ
కాంతున్ బహుశిల్పితార్థ కల్పున్ బ్రీతిన్.

కృతి

॥ రాజులులేరు నీకు మధు
రప్రియ భాషల నాలకించి నీ
తేజము చూచి, కాన్కలిడ,
దివ్యకళా పరిపూర్ణవంచు నీ
రాజనముల్ దలిర్పఁ గృతి
రాజ్ఞి! ప్రదోషమె పెండ్లి కామి? నీ
మోజులు తీరవా, వయసు
బోయిన కన్యలు కారె యెల్లరున్!

నమస్క్రియ

॥ శ్రీ లక్ష్మీప్రియ భావ సత్రక శుభ
క్రీడా విలాసుండు వి
వ్యాలంకారుఁడు గాథ నిలగుణా హ్వా
ద్యాకాశి సూపుండు మి
థ్యాలోకాయతిన ప్రశస్యకుఁడు వి
ద్యా, వేత్తృ, వేద్యుండు తె
ల్లీలా కల్పుఁ డనంతుఁడొండె మము పా
లింపంగ నర్థించెదన్ !

సంధ్యా

సౌమిత్రి

అప్పుడది భానువారమట
అస్తగిరింబడుచుండె సూర్యుఁడా
తపము నశించి చల్లవడె
ధారణికన్నులు గాహుకాల మం
చపుడపుడే మునీశులు ఘ
నాధ్వరసూక్తులనాపి సంధ్యలన్
జపతపముల్ పొనర్చిరి ప్ర
శాంతముగా సవితృప్రవృద్ధికై !

౨

1 తల పంకించెను ధాత్రి పుత్రియగు సీ
తాదేవి కష్టమ్ములం
దలఁచెన్, సూర్యకులమ్ము వారి దయయున్
దాక్షిణ్యమున్ వేయినో
ళులఁ జేర్కొంచు శపింపఁగాఁదొడఁగెఁ త్రై
లోక్యప్రభున్ రామునిం
దలఁచెన్ శత్రుఁడఁటంచు భార్యహితల
త్రల్ గాలి మోడల్ గదా!

3

1 ఇనవంశోత్తముఁడంట రాముఁడెవఁడో
యిక్ష్వాకు సత్కీర్తికిన్
ఘనతన్ దెచ్చిన దైవమౌనఁట తనిం
గాంక్షించి పూజించి నా
జనపుత్రిం దను ధారవోసె నృపుఁడై
సన్న్యాసి వేషమ్మునన్
జనకుండింతలు సేర్చె నే యనుచు నా
సాధ్వీలలామంబనున్.

౮

॥ అడవుల కేగునాఁడు వల
దంచు సుతుంగ ఋశోవు పోయెఁబో
దడుపుల నచ్చితల్లి దయ
దప్పిని శాఁటున కప్పగింపఁగా
నడుగవు పుణ్యసాధ్వినటు
లగ్ని పరీక్షలఁ బెట్టనోర్చితో
జడమతి, నీవు తండ్రివటె,
జానకికిం జనకుండ వీవటె!

౯

॥ కొడుకులఁగన్న తండ్రి యదు
గో రఘురాములఁగన్న తండ్రి నీ
వడుపున బిడ్డఁగోలుపడి
వంకర టింకర తాత్త్వికోక్తులన్
నుడువఁడు; వియ్యమందితివి
నూవులు బియ్యముఁగూడునట్లహా
కడుపునఁ గన్న దోషమది
కల్గునె బిడ్డలు లేని వారికిన్!

౬

॥ చేలో దక్కెకి సర్వమె దొరకె నీ
సీతా మహాలక్ష్మి యిం
కేలా ? చెట్టునఁ గోసినట్టి ఫల మ
య్యెన్ నీకు మూన్నాళ్ళలో
బాలన్ రాముని కంటఁగట్టితివి నీ
భారంబు శాంతింపఁగాఁ
జాలుంజాలును గొంతు గోయఁగల వా
త్సల్యమ్ము నీదే సుమీ !

౭

॥ చదివితి వంట వేదముల
శాస్త్రములన్ దలక్రిందు చేయనో
ప్పిదముగ నేర్చినావఁట ప్ర
వృత్తి నివృత్తి విధాలఁ దత్త్వముల్
తుది మొదలంటి పిండఁగల
దోగ్ధవు భూతదయా విశిష్టతన్
ముదితనొకర్తఁ గాచికొను పుణ్యము
నందకపోయి తక్కటా !

౮

|| అనుచుం గ్రోధముతోడ ధాత్రి మది స
త్యంతమ్ము దుఃఖించుచున్
జనకుం దూఱుచు రాఘవుం దలంచుచున్
జన్మాంతర ప్రాప్తక
ర్మను దూషించుచుం గర్మసాక్షి పతనా
రంభమ్ము గాంక్షించెనో
యనంగా గొల్లున కేక వెట్టెం బరమే
శా యంచుం గంపించుచున్.

౯

|| ఆరయ ముల్లోకమ్ముల
నారాయణు పరమదివ్య నామస్మరణో
ద్ధారకుఁడై చరియించెడు
నారదముని ధాత్రి యార్తనాదము వినియెన్.

౧౦

|| వినినంతన్ భువనత్రయ క్రియలు భా
వించెన్ మహాపూజ్యుఁడా
జనకుం గూర్చి ధరిత్రి పల్కు విధముల్
సామాన్యమై తోఁపఁగా

వినతిన్ శ్రీహరి దక్షుఁడుగాఁ బలికెన్
విశ్వేశ ! నీసృష్టియై
నిను దూఱం దొరకొన్నదీ ధరణి
పాండిత్యంబు దర్శింపవే!

౧౧

1 జనకుండుత్తమ సాత్త్వికుండు గురుని
ష్ఠున్ వేదవేదాంగ ద
ర్శన పారంగతుఁడై నిజంబెఱిఁగి ధీ
సంపత్తిచే నెందఱే
మునులన్ శిష్యులఁ గాఁగ నేలిన మహా
పూజ్యుండు భూదేవికిం
గనుపట్టంగతమేమి యెట్టు లివెకా
కాంతా ప్రమాపద్ధతుల్.

౧౨

II సౌందర్యమ్ము విలాస సంపదయు ధీ
సంపత్తి జ్ఞానార్జితా
నంద స్ఫూర్తియు నద్ది యిద్ది యనసే
నా సర్వశోభా గుణా

నందాలంకృతిఁజేసితీ కపట కా
న్తా రూపమున్ దేవ, ని
యందే భేదముసూపు మోక్షగతిదా
నాక్షేపముల్ సేయుచున్.

౧౩

॥ ఏమి విచిత్రమయ్యె పర
మేశ, గుణత్రయ రాశికిన్ గతిన్
గామము సర్గముంగలిపి
కాంతనొ నర్పుచుఁ బాంచభౌతిక
గ్రామమె భూమిసేసితివి
కామినియైన ధరిత్రి నిన్నుఁగన్
సామము లోర్వనిచ్చెనే? వి
షాదజముల్ రమణీ మనోగతుల్ !

౧౪

॥ ఒక నీకియ్యది యాటకాఁదగునొ యే
మో కాని మా జీవముల్
ముకుర ద్యోతిత బింబముల్ క్షణికమై
ముల్లోకపుం బొందు; పి

ల్లికిఁ "జెల్లాటమె" యెల్ల కేమగునో వే
  తే చెప్పఁగాఁజాల నీ
వికటత్వంబిఁకమాని ప్రోవఁగదవే
  విశ్వేశ విశ్వంభరా!

౧౫

॥ మనసున శాంతి గూర్పక యె
  మానవకోటి సృజింపనేల, భో
జన మీఁడ లేనితండ్రి కెక
  సక్కెపు బిడ్డలు కోఁటులేల, ప్రీ
తిని గనవయ్య దేవ, జగ
  తీ వర, లోకపుటాశ దీర్పవో
"కనక సభాపతీ" పరమ కారుణికుండవు
  నీవు శంకరా!

౧౬

॥ త్రేతాంతమ్మది నీవు వచ్చిన పనుల్
  దీరెన్, ధరన్ రాక్షసో
త్పాతమ్ముల్ నశియించె నాటకమునన్
  బాత్రల్గదా ధీరులీ

సీతా లక్ష్మణులెల్ల లోని కరుగన్
శేషింపవే శేషివై
తాతా, శేషశయాన, పాలకడలిం
దర్శింపమే శ్రీపతీ!

౧౭

అని శ్రీహరిఁ బేర్కొని రా
మునిఁ గాంచ సయోధ్యకేగు మోదము కలుగన్
జనుదెంచుచు మార్గమ్మునఁ
గని గంగాతీరమందుఁ గపట యతీశున్.

౧౮

గంగలో స్నానంబు గావించి మేనెల్ల
భస్మంబు మువ్వాఁత పట్టువెట్టి,
ఆదిత్యుఁ బోషింప నర్ఘ్యమ్ములందిచ్చి
మందేహులం బాప సందె వార్చి
కనువిచ్చి కనుమూసి కలిమిలేములుగాంచి
యశ్వత్థ దండమ్ము నర్చ చేసి,
శివుఁడే భవుండంచు భవుఁడో శివుండంచుఁ
దార్కాణములతోడఁ దట్టిచెప్పి

॥ బ్రహ్మచారులు పదిమంది భ్రాంతి తోడఁ
జుట్టు కై సేసి కొలువఁగ దిట్టఁడగుచు
ధ్యానమును బూని యీ మౌని కానుపించె
నాకమునుండి డిగివచ్చు నారదునకు.

౧౯

॥ పాముంజూచిన కప్ప ''స
లాముల'' చేయెత్తి పలుకులాగున, సింగం
బామోదింపఁగ మ్రొక్కెడు
గోమాయువుఁబోలె బ్రహ్మ కొమరుఁడు పల్కెన్.

౨౦

॥ అనసూయా ప్రియపుత్ర, శర్వగతి వి
ద్యా వైభవోల్లాస, స
ద్వినయస్ఫూర్తివి శాంతమూర్తివి దయా
విన్యస్త సన్యస్త కాం
చన, కౌమారివి, సత్పవిత్రుఁడవు
దీక్షా, రుద్రతేజంబునన్,
జననంబందితి వీవు మిత్రులయెడన్
సఖ్యంబు వోనాడెదే!

౨౧

॥ పిలిచినఁ బలుకవ దేటికి ?
పలుకంగా రానియంత పగవాఁడఁ గాఁగో
తలయెత్తవేమి జపమో
నలుపంగా నేర్తుఁ గొంగ జపముల నేనున్ .

౨౨

॥ అనవిని యస్సురుస్సురని
హాయని హాయాయని కన్నువిప్పనా
ముని, పదికోట్ల జీవము య
ముంగనఁ బోయెను భస్మరాశియై
వెనుకని నిల్చె నారదుఁడు,
వేడుకొనెం దనవంకఁ జూడరా
దని నుదురంటి క్షోణితల
మాముని పుంగవుఁ జూచి మ్రొక్కఁగన్ .

౨౩

॥ పకపకనవ్వె, నారదుఁడ,
బ్రహ్మసుతుండవు దైవభక్తికిన్
మకుటమ వీవు, మమ్ముగని
మ్రాన్పడి నట్లు నటించు టెల్ల మ

మ్మొక పరిహాస పాత్రముగ
నొప్పరికించుటగాదె కానిచో
సకల గుణమ్ములుం గలుగు
శర్వుఁడనంచు వచింతువా మునీ!

౨౫

మీవలెఁ దగవులఁ బెంపఁగ
నావుల లేఁగలకు మారమానము సేయున్
మావంటి వారికగునా
కావఁగ లేకున్న మానెఁ గలఁతల బెంపన్.

౨౬

అనఁగా నారదుఁ డంతలోఁ దలఁచె నా
రా చర్మిమిత్రంబులన్
గనుగొంటిన్ భువి యేడ్పుతోడ నిశానిం
గల్మాష చిత్తున్ మునిన్;
ఇనవంశమ్మునకున్ శుభంబగుత నా
యిక్ష్వాకు వంశాబ్ధి చం
ద్రునకున్ మేలగుఁగాత; పోఁడుగద యీ
దుర్వాసుఁ డచ్చోటికిన్.

౨౬

॥ దినమణి వంశమందిపు డ
తీవదురాసదముల్ చెలంగ దు
ర్దినములు వచ్చె నొక్కెడ స
తీవిరహార్తుఁడు రామమూర్తికిన్
దినములు బాగుగావు; చేను
దేఱఁడుగా రఘురాము పాలికీ
ముని, కఠినుండు శాపమిడఁ
బోవఁడు గా, యనుకొంచుఁ జెచ్చెరన్.

౨౭

॥ మనసార వీథికిఁ జనఁగా
జనవొప్పఁగఁ బలికెనిట్లు, సఖుఁడా మీలా
గున శాపమ్ముల నీయఁగ
ననువగునే తపము లేని యతులకు మాకున్.

౨౮

॥ బలితమ్ముగఁ జేయుతపః
ఫలమటు వ్యర్థమ్ముగాఁగఁ బాపపు శాపం
బులఁ గోల్పోయెద రే యనఁ
దులితముగా నొకరి నొకరు దూల్కొనిరిటులన్.

౨౯

॥ జరిపించితివి మేలు సావిత్రి పెండ్లి పౌ
రోహిత్య కార్యనిర్వాహకుఁడవు;
తుష్టిన్ శకుంతలా దుష్యంత దంపతీ
సాంగత్య మోర్చిన సరసమతివి;
బ్రహ్మలోకోదంత భారగర్భండవై
కూజన మొనరించు కోకిలమవు;
అంబరీషునకు మే లతిథివై ద్వాదశీ
వ్రతము రక్షించు సద్బ్రాహ్మణుఁడవు;

॥ నీవు రక్షించినట్టి మనీషులెల్లఁ
గాలు నాతిథ్య మందఁబోఁ జాలినారు
నీవు పోషింప వర్ధిల్లు జీవకోటి
యల్లదే భస్మరాశియై యలరుచుండె.

౩౦

॥ అని యిట్లొండొరులం బే
ర్కొని కయ్యము లాడువేళ రుద్రబ్రహ్మల్
మొనకొని నట్లుగఁ దోఁచెను
మునిజనములు తల్లడిల్లి మొఱఁగులు వెట్టన్.

౩౧

॥ మూఁడిన దయ్యాని కన
మూఁడక యింకేమి కలదు మూఁడిన దంచున్
దాఁడిం దాడిం దాఁకుచుఁ
బోఁడిమిఁ బోనాడి మునులు పోరాడు నెడన్.

౩౨

॥ నవ్వెరి మింట దేవతలు
నారదుఁడే కలహాశనుఁడిక్కొ మా
యవ్వలు తాతలుం దగవు
లాడుకొనం జను హేతు; వీతఁడే
కవ్వము లిందు చేతులకుఁ
గట్టులనింపు తపస్వులార యిం
కెవ్వరి జోలికేగరు ము
నీశ్వరు లిద్దరు బుద్ధి వచ్చినన్.

౩౩

॥ దైవమొ మాకుఁ దండ్రి యని
దంభము లాడుచు మూఁడులోకముల్
చావులఁ దేల్చుచుండు రెక
సక్కెముగాఁగ గజేంద్రుఁబోలు స

త్పావన శీలు రెండఱఁ గృ
పామతి సుందులవోలెఁ గాచిరో
శ్రోవను బోవ లేరాకని
దూషణసేయక తాపసోత్తముల్.

౩౮

॥ సార్థకనాముం డసాధువర్తనుఁడు వి
శ్వామిత్రుఁ డొక్కఁడు సాటిగాఁగ
వారాశిఁ దిగఁద్రావి వాతాపిమ్రింగు
నసాధ్యుం డగస్త్యుండు సాటిగాఁగ
నిటలాక్షు నోడించి నటులఁ బాదాక్షుఁడై
శాంతించు భృగువొండె సాటిగాఁగ
సాగరేయుల నెల్లఁ జల్లఁగా రక్షించు
సాధువా కపిలుండు సాటిగాఁగ

॥ తాపసులమంచు నింతింత దాఁడిఁ బెంచి
శాపములఁ గోలుపడి తపశ్శక్తు లెల్లఁ
దిరుగుచున్నారు వీరు యతీశులంట
శాంత మెఱుఁగని సంసార సాగరమున.

౩౫

|| రావణ కుంభకర్ణులసు
రత్వము సెందియు భక్తిసేయరే
పావనమూర్తి శంకరుని
పాదములంటి భజింపరే ధరన్
శైవులనెల్ల రాక్షసులఁ
జల్పిన పూజ్యుఁ డెవండొ యీ మునుల్
దేవుని సేరఁ జేసెడు న
ధిక్రియలెల్ల సమంజసమ్ములే!

౩౬

|| రాముని రాజ్యమందలి ధ
రామర కోటులకెల్లఁ బూజ్యుఁడ
స్తోమగుణప్రసిద్ధుఁ డతి
శుద్ధ చరిత్రుఁ డరుంధతీ సతీ
స్వామి వసిష్ఠుఁ డొక్కఁడె ని
జంబగు సాధుతపస్వి వానితో
నీ మునికోటిఁ బోల్పఁదగు
నే వినియుంటిమె వాని శాపముల్.

౩౨

॥ కామాది రిపువర్గ గాఢానువర్తులై
త్రిగుణంబులే మనఃక్రియలు గాఁగ,
ఈషణత్రయజాత దోషప్రభూతముల్
రోషోక్తులే వాక్యరచులుగాఁగ,
బహుజన్మకృతపాప పర్వతగ్లాని యా
పవియె శ్రీహరిఁగొల్చు భక్తిగాఁగ,
సమయోచితజ్ఞాన సంజాత ధర్మవి
చక్షణతయె యాత్మశక్తిగాఁగ,

॥ ఒండు నొండు తెఱంగున నొప్పుచుండ్రు
మునులు రాక్షసులేకైక పుణ్యవృత్తిఁ
గాక పోయిన నిష్కామ కర్మమొందు
మునుల కిప్పించునేమొ యామోక్షపదము!

౩౪

॥ వరములఁ గోరరాదకట,
వంచన సేయఁగ రాదు దైవమున్.
సురుచిరమైన భక్తిని త్రి
శుద్ధిగ సల్పిన వారికెన్నఁడున్

బరమపదంబు భద్రమగు;
పాపము సేయఁగ నేల ధాత్రిపై
నరులయి పుట్టి యీ ఋషుల
నాల్కల నమ్మి నశింపనేకదా!

౩౯

॥ అనుచుం దేవత లాలకించు నెడ "నా
హా లక్ష్మణా, లక్ష్మణా"
యను నార్తధ్వని వీనులంబడియెఁ దా
మందంద నిశ్చేష్టులై
యనిమేషత్వము సిద్ధిఁబొందఁగని ము
న్నానాఁడు మాంరీచుఁడీ
ధ్వనియే చేసె నిదేమి చిత్రమని యు
త్కంఠన్ బ్రతీక్షింపఁగన్.

౪౦

॥ "అదిగో మహాదుఃఖ మౌజ్వల్యముం బూని
పాపమ్ము గొనిసేయు రోదనమ్ము
అదిగో ధరంగల్గు నఖిలకాలుష్యమ్ము
స్త్రీపాపమున సేయు నారవమ్ము

అదిగో నిఖిలదీన తౌత్సక్య శక్తిరో
యబలయై యొనరించు నార్తిరవము
అవిగో మహోఘమ్ము లందందుఁ జెలరేఁగి
యాకారమును బొంది యఱచుచుండె

॥ చూడరే యంచు దూరానఁ జూపి రొక్క
ముసలి ముత్తైదువును దుఃఖమున మునింగి
హృదయభేదనమ్మొనరించు నింతినంతఁ
గూలిపో సాగి రెల్లరు గుఱుతు దెలిసి.''

౪౧

॥ ''హాయను, లక్ష్మణా యను మ
హాత్మ, దరిద్రుఁడు క్రోధమూర్తి యా
త్రేయుఁ డదేలవచ్చె జగ
తీవరు దర్శనమేలఁగోరె నీ
వా యమధర్మరాజునకు
నడ్డము వోయితి వేల తండ్రి, దీ
ర్ఘాయువు గోలుపోతివి గ
దన్న మహాటవి కేలఁ బోయితో!''

౪౨

॥ అను నాయేడుపు బొమ్మను
వినుకలిచేఁ దడవి తడవి వెదకిన యంతన్
గనుగొని రెంతయు దీన
స్వనయై తము జేరవచ్చు సాధ్వీతలమున్.

౪౩

॥ అరరే నాతివసిష్ఠపత్నియగు న
న్యాయ్యాంబ దేమయ్యెనో
పరమశ్రేష్ఠ పతివ్రతాతిలక మీ
భంగిన్ మహాదీనతన్
స్మరియింపం గతమేమి లక్ష్మణుని నా
మంబీసరోజాక్షి దు
ర్భరహావార్త యిఁ కేమిటెచ్చెనొగదా
పాపాత్ముఁడీ హానిపై ॥

౪౪

॥ అనుచుం బుణ్యసతీ రో
దనమున దుర్వాసుఁగూర్చి తలతలవినియెన్
మునులెల్ల వానిఁ జేరం
జని ముట్టిరి పట్టిరతని సందడిసేయన్ ॥

౨౫

॥ వెఱ్ఱి బాగులవాఁడ వెంగిలివిత్తువీ
శ్రీకార్య మెవ్వాఁడు సెలవొసంగె,
వినుకలికంటివో విషవృచ్ఛమానికి
గుడిపారుపత్తెమ్ము గూర్చె నెవఁడు
విసపాలవిత్తువో విడిముడీ నీ కిట్లు
విప్రకారము సేయఁజెప్పె నెవఁడు,
కాకోలమా, యిట్టి ఘాతుకకృత్యమ్ము
కైలాటసేయఁగా గఱపె నెవఁడు.
॥ ఏమి పనియుండి పోయితా యిసకులేశు
సాధమునకీవు పాపంబు సలుప నేఁడు
నిజముదాఁచినం బ్రాణాలు నిలువవింక
కోటి దుర్వాసులము నిన్ను కూల్పఁగలము.

౨౬

॥ అనుచుం బెక్కుఱు చుట్టుముట్టి ముని న
త్యంతమ్ము పీడింపఁగాఁ
గని జాలింగొని నారదుండు వలికెన్
గంభీర నాదంబునన్,

మునులారా, విధిచేఁత కేమనఁగనో
పుణ్ జూడ శ్రీరాముఁడే
తనపత్నిం గరుణించి గైకొనఁడేఁకన్
దాయాది రక్షించునా ?

౪౭

॥ అదె యాసాధ్వి వచించువాక్యములు స
త్యంబైనఁగానిండు పో
వుదమా తల్లిరొ పల్కునెల్ల నితసం
బోనిండు సద్బుద్ధి కా
స్పదమై వర్తిలుసంచు నారదుఁడు సం
బాళించెనప్పోటు శాం
తి దయార్ద్రమ్ములు భక్తచిత్తములు శాం
తిన్మాని జీవించునే !

౪౮

॥ అనవుడుఁ జిత్తగించి ముని
లందఱుఁ జేరి ర రుంధతీ సతిం
గనిరటుఁ గాంచినంతనె ని
గాఢ విషాద తరంగపంక్తి యు

ప్పినఁగొనె మానినీ హృదయ
భేదనమే యొనరించె; బంధు ద
ర్శనమున నిట్టిదెందు సహ
జంబెకదా! కవివాక్య సిద్ధికిన్.

౪౯

॥ అన్ననునమ్మి కూలి తెక
టా యొకనాఁడు సుఖంబెఱుంగ వా
కన్నకుఁ దాళిగట్టితివె
కాని యిఁకంబయి మేలెఱుంగవో
యన్న, సుమిత్ర కేమి యధి
కాదర మొప్పఁ గనిష్ఠపుత్రుఁన
భ్యున్నతి భద్రమయ్యె నెటు
వోయిన నేమిఁక నెవ్వఁడేనియున్.

౫౦

॥ అన్నాలక్ష్మణా, చిన్నిపాపవని ని
న్నాలించి లాలించి నా
కన్నారంగను ముద్దుగొన్నదిపుడే
కాదా మహాప్రీతి సం

పన్నా, పెండిలిచేసి యుూర్మిళకు నీ
పాన్పిచ్చి యాశించుటల్
నిన్నా మొన్న నెకాద పిచ్చినిసుఁగా
నీకేల యీా దుర్గతుల్ !

౫౧

॥ అఱువదివేల యేండ్లకు మ
హాభర మొప్పఁగఁ గోరికోరి యా
దరమున మిమ్ముఁగాంచె నమి
తప్రియ మొప్పఁగ మూఁడునాళులేక
మురిపెముతోడఁ బెంచికొని
మోదమునందఁ డమూరె తండ్రికా
మరణము మంచికే కలిగె
మంగళముల్ కృశియించునాఁటికిఁ.

౫౨

॥ మధుపర్కంబులు మాయవిప్పటికిఁ బ్రే
మల్బూచి పుష్పింప వా
వధువుంజూచిన గుండె బ్రద్దలగు స
ర్వప్రక్రియాస్ఫూర్తి నీ

ప్రథమారాధన సేయనున్నదకటా
పాపంబు శాంతింపఁగా
విధియింతల్ ఘటియించెనేమి కలదీ
విశ్వాస సత్యంబిఁకన్.

౫౩

॥ నిన్నగాక మొన్న నీరజాక్షా, నాదు
కన్నులెదుట నీవు కలిగినావు;
ఎంత ఘోరవార్త లింతలోపల వింటి
నిసకులమ్ము వారి యింటిలోన॥

౫౪

॥ కట్టా యేమని పల్కుదాన నెటులా
కన్యాలలామమ్ము నీ
నట్టేటన్ విడిపించిపోతి విపుడీ
నాఁడేని, కళ్యాణపుం
బొట్టే తాల్చుచునున్న దారమణి రే
పున్మాపు నిన్నందఁగా
జెట్టీబొట్టు వ్రతమ్ము సల్పు నిటులీ
సేమంబు నీకయ్యెనా!

౫౫

॥ కానల కేఁగినాఁడు సతి
కై యొక మాటయుఁ జెప్పిపోవు; ని
ద్రానరకమ్ము నూపి యతి
దారుణమైన వియోగ వహ్నిలో
వేసవి వట్టి త్రోసితివి
వెఱ్ఱితనంబది యేమి తండ్రి! నీ
యాననమైనఁ జూపవల
దా యటుపిమ్మటనైన లక్ష్మణా

౫౬

॥ అకట తప్పకున్నదయ్యా నామొఁపె తెల్లఁ
బులకరింత లంది కలఁగిపోయె ;
ఏమి నోటవచ్చు నిట్టి ఘట్టములందు
దప్పిఁజెంది నాల్క తడవడంగ. ॥

౫౭

॥ అనుచుఁ సాధ్వి యరుంధతీ రమణి యా
యాసంబునన్ బల్కుచుం
డిన యంతన్ జనుదెంచెఁ బూజ్యుఁడు తపో
నిష్ఠాగరిష్ఠుండు స

జ్జనసేవ్యుండు వసిష్ఠ మౌని పడఁతిన్
సాంతోష్టకృతులం దేల్చి య
మ్మౌని లోకమ్ము వినంగఁబల్కె నిటులన్
బున్నంబు పెంపారఁగన్.

గీ॥

॥ పుట్టిన నాఁటఁగోలె నొక
పుణ్యమొనర్పవె లక్ష్మణా, ఫలం
బుట్టి పడంగ నొక్కతఱి
ముజ్జ్వల రాజ్యసుఖంబులందఁగాఁ
బుట్టవొ తండ్రికిం బ్రథమ
పుత్రుఁడవై కడగొట్టుపట్టివై
పుట్టవొ తల్లికిన్ దెలుఁగుఁ
బుట్టితివేమి యనిష్ట మక్కటా!

గీ॥

॥ భరతుండెంతయు భాగ్యవంతుఁడు ధరన్
భద్రాసనాసీనుఁడై
పురమున్ వీడకె యష్టభోగముల సం
పూర్ణమ్ము గాఁబొందె నా

దర మొప్పంజననీ కటాక్ష మొక మా
త్రా పూర్ణమే నందవా
అర రే మంథర గర్భమైనఁ జొరవ
యాృ కొంత మేలయ్యెడిన్.

౬౦

॥ పాయసం బానాఁడు పంచిపెట్టెడు వేళ
దశరథుండే పాటి దయవహించె.
కౌసల్య కర్ధమ్ము కైక కర్ధమ్మిచ్చి
మఱచె సుమిత్ర నా మనుజ విభుఁడు
అభిమానమును మాని యాచించె నాతల్లి
పాపలఁ గాంక్షించి భంగపడియె.
నీరె యిచ్చిరో లేక క్షీరమే యిచ్చిరో
యరిపేద లిద్దఱ ట్లవతరించి
॥ రామ భరతులు రాజులై రాజ్యమేల
భ్రాతృభక్తులై నారు సౌమిత్రు లకట!
పుత్రకామేష్టి సలుపఁగాఁ బుట్టినట్టి
పూజ్యులిరువు రే కాఁబోలు పుణ్యసుతులు ॥

౬౨

॥ తండ్రి కగ్రసుతుండు తగ దాశరధి నామ
ధేయుఁడై రాముండు శ్రేయమందె
కైకేయి కాతఁడే యేకైక సూనుఁడై
భరతుండు సర్వసంపదలఁ గాంచె
చెలువొప్పఁ దల్లికిఁ జిన్నబిడ్డం డౌట
శత్రుఘ్నుఁ డెంతయు సౌఖ్యమందె
తల్లి కగ్రజుఁడవై తండ్రికిఁ జిన్నవై
సౌమిత్రి యిటు నీవు జన్మమంది
॥ సౌధముల వీడి యడవిలో జన్మగడపి
సంపదల మాని దుఃఖమే చాలనంది
భ్రాతృసేవకై తాల్చితే ప్రాణచయము
లక్ష్మణా త్యాగమునకీవె లక్ష్యమగుచు.

౬౩

॥ రాముని మాత్రమె యావి
శ్వామిత్రుఁడు గోర వాని జతసేయుటకై
సౌమిత్రి నంపె దశరథుఁ
డేమాత్రపు దొడ్డబుద్ధి యిరువుర నంపన్!

౬౪

॥ రాముండే తనకూర్మి శిష్యుఁడని శౌ
ర్యస్ఫూర్తి నుగ్రాటవీ
సీమన్ రాక్షసకోటి రూపడఁచి ర
క్షించున్ దపోభూములు
ద్దామ ప్రౌఢిని శాంతి గూర్చునని వి
ద్యాసార్థ వారాశి వి
శ్వామిత్రుం డిడె వానికొక్కనికె స
ర్వాస్త్రమ్ములున్ శస్త్రముల్.

౬౫

॥ ఏమంత్రమ్ములఁ జెప్పిన
రామునకే చెప్పె నతఁడు రాముఁడె నేర్చెన్
సౌమిత్రి ప్రక్కనుండియు
నేమాత్ర మ్మాసుగొనఁ డయిచ్చాపరతన్.

౬౬

॥ తమ్ముఁడు వెంటవచ్చిన వి
ధంబు మదిం దలపోయఁ డెందు సీ
తమ్మను జూడఁగోరి సత
తమ్ము మునీశుఁడు సేయువర్ణనల్

సొమ్ములువెట్ట రాముఁడల
సుందరికిన్ మనసమ్మోఁ గామ బీ
జమ్ములు సందడింప సహా
జమ్ముగ బుద్ధులు సన్నగిల్ల వే!

౬౭

|| ఏమో తమ్ములకెల్లఁ గన్యకలఁదా
నిప్పించె శ్రీరాముఁడున్
ప్రేమల్ మీఱఁగఁ బెండ్లిచేసె ననుచుం
బేర్కొందు రెంతేని ని
స్సీమోక్తుల్ వచియింపనేల నిజసం
సేవాభిలాషోద్ధతిన్
గామత్యాగి నొసర్చె లక్ష్మణుని తత్
కళ్యాణ పీఠమ్మునన్.

౬౮

|| పెండిలి కూఁతులతో నిజ
మండలమున కేగునపుడు మార్గమునం దా
ఖండల విక్రముఁ డగు ను
ద్దండుండా పరశుధారి తార్కొని నంతన్.

౬౯

॥ తనయందు లోపించు త్రైగుణ్యాశక్తులఁ
రాముండు పొందె నా రామునుండి,
పితృవాక్యపాలనాఖిల ధర్మములెల్ల
రాముం డపహరించె రామునుండి,
స్త్రీరూపమునఁ బ్రేమ సిద్ధింప దనుమాట
రాముండు నేర్చె నా రామునుండి,
గండ్రగొడ్డలియె కోదండమాయెనటంచు
రాముండెఱింగె నా రామునుండి,

॥ క్షాత్రమును జంపి బ్రాహ్మ్యమ్ము చల్లవడియె
రాజసం బింకఁ గూల్చు నీ రాక్షసమును
క్షాత్రధర్మమే రక్షింప సమయమగుట
రామనామరూపములు తార్మారులయ్యె.

౭౦

। అని యా పూజ్యుఁడు పల్కిన
మునిలోకము కుతుకమంది మోహముతో నా
ఘనుఁడగు నారదు నడిగెను
మునివర్యా యేమిచిత్రమో యటులయ్యెన్.

౭౧

॥ ఎన్నఁడుగాని భూమిపయి
నిట్టి విచిత్రము గల్గలేదు ము
న్నెన్నఁడు వెన్నుఁడీగతి మ
హిం గనుపట్టఁడు రెండురూపముల్
పన్నగ నొక్కచోట నిటు
భాసిలలేదొక పేరుమీఁద నే
పున్నెమొ రామరాముల య
పూర్వ కథాశ్రవణమ్ము తెల్పవే!

౭౨

॥ ఒకరూపము విడిచిన వే
ఱొకరూపముఁదాల్పఁ గలుగుటొప్పునుగానీ
యొక పేరున నిరురూపము
లొకచో నిటులుండ నెట్టులొదవె ననంగన్.

౭౩

॥ అరయన్ శుద్ధము లాత్మబద్ధములు ని
త్యాపూర్వసంబంధ వి
స్ఫురితమ్ముల్ గుణదోషవర్జితములు
త్ఫుల్లప్రభాభావ భా

స్వరముల్ నిర్జిత దేశకాలములు శ
శ్వత్సౌఖ్యసన్మంగళా
కరముల్ రాముని నామరూపములు వి
ఖ్యాతమ్ములై యొప్పెడిన్.

౭౮

॥ ఏదో కాలమునందు సృష్టి ధరపై
నేదో గతిం జెందునో
ఆ యూ సృష్టికి నుత్తమప్రతిమయై
యాదర్శమై యొప్పు నా
మాయారూపుఁడు విష్ణుఁడీ తఱికిని
మర్త్యత్వముం బొందె ధ
ర్మాయాసమ్ము వహించె శిష్టజన సం
. రక్ష క్రియాదక్షుఁడై !

౭౯

॥ అని నారద ముని పల్కిన
విని సంతసమందిరెల్ల విస్మృతమతులై
ముని ముఖ్యుఁడు చెప్పందొర
కొనెఁ దచ్ఛేషమ్ము నిటులు గొమరొప్పంగన్.

౭౬

|| ఎపుడో రాముఁడు కాలఁదన్నెఁదనునం
చీర్ష్యా మతిన్ గైకకా
యుపదేశమ్మొనరించె మంథరయుఁ గ్రో
ధోద్రిక్తయై రామునిన్
విపినాంతర్గతుఁ జేసె నాభరతు ను
ర్వీ పాలుఁ గావించుచున్
విపరీత ప్రతికారధుర్య లకటా
విద్వేషిణుల్ మానినుల్ !

౭౭

|| రాముఁడొనర్చిన నేరము
రామునకే కల్గుఁగాక రామునితోడన్
సౌమిత్రి కాననకేగుట
కేమున్నది దైవఘటనమే యటుగానీ!

౭౮

|| కాంత వరాలు దీర్చుటకుఁ
గా రఘురాములఁ గానకంపె భూ
కాంతుఁడు వృద్ధరాజు నిజ
కాంతకుఁ గా రణమెంతొసేసె (శ్రీ)

కాంతుఁడు రామచంద్రుఁడిఁక

గాంతను గింతను బీటఁద్రోలియే

కాంత మనోవ్యథల్ గుడువఁ

గానలకేగెను లక్ష్మణుండహా!

౨౯

|| కల్లా కపటము లెఱుఁగక

యిల్లాలిని నిల్లువిడిచి దోకాంగియునై

తల్లిం దండ్రియుఁ గాఁదన

యుల్లంబిడి వదినె నన్నొప్పంగఁ గొల్చెన్.

౩౦

|| ఎంత భజింపనేమి మను

జేశుఁడు రాముఁడు తృప్తిఁజెందునా

కొంతకుఁ గొంతయైనఁ దన

కుంగల సౌఖ్యము పంచిపెట్టునా

శాంత విహీన జానకియు

సౌఖ్య విహీనుఁడు లక్ష్మణుండ హా!

చింతయె రామభక్తులకు

జీవ ధనమ్మగునేమొ చూడఁగన్.

౮౧

|| ఓరిమికొలంది పరీక్షా
భారము కడు హెచ్చుచుండు భక్తులసేవా
పారముఁ గొలువఁగ నీధర
శ్రీరాముని మించునధిక సేవ్యులు గలరే!

౮౨

|| అని యీగతి నొక్కొక్కరు
మునులందఱుఁ దమకుఁ దమకుఁ బోలినరీతిన్
ఘనుఁడా లక్ష్మణుచరితము
వినుతించెదు లేశనొక్క విప్రుఁడు పల్కెన్.

౮3

|| మతివ్రోయెనేమి మీరీ
గతి రాముంగూర్చి పలుకఁగా ధర్మంబే
శతకోటి గలవు లక్ష్మణు
గతికింగల కారణములు గణుతింపంగన్.

౮౪

॥ తొత్తులమాటపై దశర
థుండటు కానలకంపెఁ బొమ్ము ప
ల్లెత్తి వచింపడన్న, తన
కెంత రుచించెనో తండ్రిమాట పి
చ్చెత్తిన వానిపోల్కిఁ దపి
యించె నితండు రణమ్ము సేసియుం
దెత్తును రాజ్యమిత్తునని
తీవ్రగతిన్ వచియింపఁగూడునే!

౮౫

॥ అతుల మహానుభావుఁడు ద
యామతి సాధువు రామమూర్తి నీ
గతి దయమాలినయ్య యనఁ
గాఁ దగునా మునిలోక మెల్ల ను
ద్ధతిఁ బదివేల రక్కసుల
దర్పమడంచిన యజ్ఞరక్షకుం
డతులిత దివ్యతేజుఁడు గు
ణాఢ్యుఁడు రాఘవుఁడో ఎఱుంగరే!

౮౬

॥ భరతుఁడు పాదుకల్ గొనఁగ
భక్తిమెయిన్ వనసీమఁజేర సం
గరమున కేగుదెంచెనని
గందర గోళముసేసె లక్ష్మణుం
డురుతర నిష్ఠురోక్తుల ర
ఘూద్వహుఁజేరి వచింపనాతఁడా
దరమున సత్యముందెలిపి
ధర్మము దిద్దుట లీ రెఱుంగరే!

౮౭

॥ ఓరిమి లేదు బుద్ధినుప
యోగము సేయఁ డొకింత యోని సీ
తా రఘురాము లిద్దఱకు
దవ్వొనరింప సమర్థుఁ డెందుఁగాం
తారములందు జానకి ని
తండెకదా విడనాడి వచ్చెనె
వ్వార లెఱుంగరీతని ప్ర
వర్తన లెల్లను ద్వైధపూర్ణముల్!

౮౮

॥ ఏమీ జానకిపలుకుల
కామాత్రం బోర్వఁదగఁడె యంతకు నింతల్
సామాన్యమైన ఫలమా
రామామణిపట్ల నితఁడు రక్కసుఁడెకదా!

౮౯

॥ ఎఱుఁగఁడె రాక్షసబాధల
నెఱుఁగఁడె మారీచుమాయలే యవియంచున్;
ఎఱిఁగెఱిఁగి పిచ్చితల్లికి
వెఱవఁగాఁదగునె యొంటి విడనాడంగన్.

౯౦

॥ రక్కసి ముక్కును జెవులుం
జెక్కిన నిష్కాముఁడనుచు సీతయెఱుఁగదా,
పెక్కేల యెచట దాఁగొని
రక్కసునిందోల రాదురమణింబ్రోవన్ ?

౯౧

॥ శేషావతార మంచు వి
శేషమ్ముగఁబలికె నెవఁడో శేషుని చదువుల్
శేషుని యోరిమిఁ జేర్కొని
దోషమ్ముగఁగాదె యొరులతో నటుపోల్పన్.

౯౨

॥ రాముఁడు నిర్వికారుఁడు ని
రంజనుఁడార్తిహరుండు సద్గుణ
స్తోముఁడు శాంతమూర్తి దయ
తోఁ నొకమాటయుఁ బల్కకుండ నా
రీ మణికై యరణ్యముల
రేవగళుల్ వెదకంగసాగె సా
ధ్వీమణి జాడగానక మ
దిన్ వెగ డందుచు భీతచిత్తుఁడై!

౯౩

॥ ఆనాఁడా కాకాసురు
పై నంతటి క్రోధియౌటఁ బడఁతి యెఱుఁగదా
ఈ నాఁడీ లక్ష్మణుదెస
మౌనము వహియించుటెంత మహిత గుణంబో!

౯౪

॥ వాలిం గూల్చెను రాజ్యమిచ్చెనను వి
శ్వాసంబుఁ బోనాడియే
మేలుంగీడు తలంపడంచును కపిన్ మేటిం
గనంబోయి యు

ద్వేల ప్రౌఢిని దూఱె లక్ష్మణుఁడహా
ద్వేషించె నా రామ భూ
పాలుండైనను గౌరవించెడు మహా
భక్తుండు సుగ్రీవునిన్.

౯౫

॥ చూచి రమ్మటన్నఁ జూచి రావలెఁగాని
కాల్చివచ్చు టొక్క ఘనతయగునె,
రామభక్తులైన రామునకే గొప్ప
పరుల నిటులఁ బల్కఁబాడి యగునె!

౯౬

॥ జానకిఁగాంచి రమ్మని ప్ర
శాంతముగా రఘురాముఁడంపన
మ్మానినిజూచి రక్కసుల
మాటొనరింపఁ దలంచి తత్పురిన్
వానర ముఖ్యుఁడగ్ని నిడె
వాలబలమ్మును వెల్లడింపఁగా.
వానికి వీనికిన్నదుమ
వాలమె కండె కదా తలంపఁగన్.

౯౭

॥ విష్ణుభక్తుఁడితఁడు విష్ణుండు రాముండు
పరమతమ్ముఁ గూల్పఁ బ్రభవ మొందె
శైవుఁడంచు వాలిఁ జంపె నా సుగ్రీవుఁ
బ్రోచెఁ బ్రీతి సూర్యపుత్రుఁడనుచు.

౯౮

॥ శివుని వింటిని విఱచె భార్గవుని వంచె
శైవభక్తులౌ రాక్షస సంఘమెల్లఁ
గూల్పఁ జన్మించెఁ గౌసల్యకొమరుఁడితఁడు
విష్ణుమతము నిర్మింపఁగా విశ్వమందు.

౯౯

॥ లేకున్న రావణుండన
లోకముతోఁ బాటి వాఁడె లోలత్వముచే
రాకాసియై నశించునె
శ్రీకంఠుని భక్తుఁడగుటచే నటులయ్యెఁ.

౧౦౦

॥ ఈశ్వరు మెప్పించి యీశ్వరింబడసి యా
మార్గమధ్యమునందె మఱపుగాంచె,
కైలాసగిరి నెత్తఁ గాలుసేతులు నొచ్చి
పరమేశు నర్థించి భంగపడియె,
కార్తవీర్యార్జునుం గాల దువ్విననాఁడె
యంతకంతటి ఫలం బనుభవించె,
వాలిచేతంజిక్కి సోలి గర్వము దక్కి
ప్రాణాలతో నాఁడు బయటఁబడియె;

॥ వేదవేదాంగ విదుఁడు నిర్వేద మంద
భౌతికములకై యాధ్యాత్మ పథము దప్పె
బ్రహ్మసంతతి రావణ బ్రహ్మయనఁగఁ
బరఁగు శివభక్తుఁడీతండు పాపియయ్యె.

౧౦౧

॥ భేదమున గుట్టువిప్పె విభీషణుండు
నాభి కలశమ్ము చూపించె నయముదక్కి;
వాలి రక్షించు సుగ్రీవుఁబోలె నితఁడు
భ్రాతృవిద్రోహియై రామభక్తుఁడయ్యె.

౧౦౨

॥ ధర్మమార్గమ్ము బోధించె ధాన్యమాలి
వేద విధి నిర్వహించెనా వేదవతియు
పాపమనుకొని రక్షించెఁ బార్వతమ్మ
సీత చేఁ జిక్కి యసుర నశించుకొఱకు !

౧౦౩

॥ పోనిమ్మా తఁడు పుణ్యశీలలయెడన్
మోహంబు పాటింపఁగా
మానప్రాణము లెల్లఁగోల్పడియె సా
మాన్యుండె తత్సూనుఁడే
మేనీ పాపమెఱుంగునే రణములో
నీల్గెంగదా లక్ష్మణుం
డే నీమంబున వానిఁగూల్చెఁ గలవే
యెందేని నీ ధర్మముల్ !

౧౦౪

॥ అల్లుఁడు శౌర్య రూపుఁడు మ
హారణకోవిదుఁ డింద్రజిత్తటం
చుల్లమునం దలంపక భి
యుక్తుఁడు లక్ష్మణుఁడెంత సేసె సం

ఫుల్లగుణప్రకాశ నిజ
పుత్త్రి సులోచనకున్ విదగ్ధుఁడై
చెల్లునె యామె తండ్రియగు
శేషుఁడితండెయటంచుఁ బేర్కొనన్.

౧౦౫

రాముఁడు రాముని భక్త
స్తోమము రావణుని గూల్చి సుదతిన్ సీతా
రామామణిఁ గైకొని కడు
నేమం బొప్పంగఁ బురిసిజేరిన యంతన్.

౧౦౬

ఘనతన్ రాముఁడు సీతతోడ నభిషే
కంబంది సన్మంగళా
ర్చనలన్ శోభిలుచుండు వేళ నపహా
సస్ఫూర్తిమై నవ్వెనీ
ఘనుఁడా వానర భక్తకోటి హృదయా
ఘాతం బొనర్చెంగదా
చనునే భక్తుల కిట్టిపాటు వలదే
సామాన్య మర్యాదయున్!

౧౦౭

పదునాల్గేఁడు లరణ్యవాసమున సం
ప్రాప్తింపకున్నట్టి దు
ర్మదపుం బెద్దమ యాశనేశ్వరపు ని
ద్రాదేవి యానాఁటికే
మొదవెన్ లక్ష్మణుఁడేల చేకొనియె నో
హో యూర్మిళాదేవి క
ల్లఁపెకాదే శివరాత్రి యాబ్రతుకు కై
ల్లన్ నాఁడె జాగారమున్!

౧౦౮

సరె పోనిమ్మటు రామచంద్రుఁడతి వి
స్తారమ్ము సంతోష సా
గర సాయుజ్యము సెందెనే పడఁతితోఁ
గళ్యాణ వంతమ్ముగా
మురిపెంబెల్లను దీర ముచ్చటగ నా
మూన్నాళు లేన్ గాని కా
పురముం జేసి సుఖంచెనా సుదతి కా
బుద్ధుల్ విధిప్రక్రియల్!

౧౦౯

॥ కన్ను లొట్టవోయి కష్టాలు గట్టెక్కి
నాఁడె రామచంద్రుతోడఁ జేరి,
సుఖములందలేక సుదతి తానంతలోఁ
గోరనేల పీడుగోలు సలుప?

౧౧౦

॥ మునుల నెఱుఁగదొక్కొ, మునిపత్నులంజూడ
నంతకంటె మంచి యదను లేదె,
అకట స్త్రీలవాంఛలంత దారుణములా
విప్రయోగ కాంక్ష విప్పువేళ!

౧౧౧

॥ సరిగా నాఁటికె చేకలింటఁ దగవుల్
సంప్రాప్తమౌ టెల్ల ని
ద్దురవేళన్ జననోపు తద్భటుఁడు భ
ద్రుం డప్పుడే పోయి దు
ర్భర హీనోక్తులఁ దెచ్చి పెట్టు లవె శ్రీ
రాముండు సత్యంబకా
పొరపాటొందఁగనేల సీత నడవిన్
బోఁదోలఁ గాంక్షించుచున్.

౧౧౨

॥ ఇనకులేశు మదికి నీరెండ గాచెనో
పెద్దలూర లేని యద్దినమ్ము
దుర్దినమ్మొ యాయె దొసఁగు మేలెఱుఁగని
యనుజవరులె మంత్రులైరి నాఁడు.

౧౧౩

॥ అల యరిష్టములకు నంగారకుండును
పాపములకు నెల్ల భైరవుండు
అభము శుభములోర్చు నాదిశేషుండయ్యె
లక్ష్మణుండు భార లంపటుండు.

౧౧౪

॥ అడవిఁ జానకి డించివచ్చు శుభ కా
ర్యం బాతఁడే మోవఁ బా
ల్పడియెఁ బాపము పుణ్యమో సరిగ సం
భావింపఁగా నోడి, హె
గ్గడికాఁడై పసిపాపయై యబలయై
కన్నీరు మున్నీరుగా
విడిచెఁ సాధ్వికి రామునాజ్ఞ తెలుపఁ
వీర స్వరూపంబునఁ.

౧౧౫

॥ మానిని ముద్దరాలు నవ
మాసములుం జనినట్టి కాంత న
క్కానల నొంటిపాటున మృ
గమ్ముల బారికిఁ ద్రోలిపోవరా
మానుజుఁడెట్టు లోర్చె నస
మాన దయా పరిపూర్ణ చిత్తుఁడై
మానవజన్మ మిన్ని యిడుమల్
భరియింపనె కల్గెనేమొకో!

౧౧౬

॥ సమయజ్ఞుం డఖిలార్థవేది భగవ
త్సం కాశుఁడాద్యుండు సం
భ్రమశీలుండు చతుర్యుగ ప్రభవ ధ
ర్మజ్ఞుండు వాల్మీకి త
త్సమయోద్ధారకుఁడై సతీశుభపరి
త్రాణంబుగావించె నా
శ్రమ వాసమ్మునఁ దండ్రియై మనిచె శ్రీ
రామ ప్రియాసక్తుఁడై!

౧౨౨

॥ స్వీయరూపమొక్క వీసమ్ముదప్పక
స్వస్వబాల్యమెల్ల సంస్మరించు
తనయులిద్దఱందుఁ దాదాత్మ్యమందనా
రామచంద్రుఁ డాత్మరతిని దేలె !

*　　　*　　　*

౧౨౩

॥ తా మెఱుఁగని వాఁడును తల్లి కేదో
కీడొనర్చిన తెలుఁగు మాటాడువాఁడు
తండ్రినని చెప్పికొనుచు ముద్దాడుచున్న
కపటి యోదార్పువారి కేకరణి ప్రియము !

*　　　*　　　*

౧౨౪

॥ రాత్రి యెల్ల గాఢాంధకారమున మునిఁగి
భానుదర్శనోత్కంఠా ప్రపన్నమైన
ప్రకృతిరాగమ్ము సూర్యుఁ డెబ్భంగిఁ దాల్చు
తల్లి ఋణము దీర్పఁగ బిడ్డవల్ల నగునె !

*　　　*　　　*

౧౨౫

॥ సౌమిత్రి స్థితిరోషమప్పటికి లే
శంబైన క్షీణించె నా
ధీమంతుండు మునీశుఁడా సుదతి నెం
తే ప్రీతి రక్షింపఁగా
నేమయ్యెన్ ఫలమేమిదక్కెఁ దుదకా
యిల్లాలు క్రోధమ్ముతో
భూమాత్మ గ్రహణమ్మునందె హరి సం
యోగంబు గాంక్షించుచున్.

౧౨౬

॥ మున్ను బోయ చంపఁ జన్న క్రౌంచములందు
నాత్ముఁడేగఁ దొలుత నాత్మవిడిచి
ప్రకృతి పురుషులందుఁ బ్రథమ యేగెను నేఁడు
రామచంద్రువీడి రామ యేగ.

౧౨౭

॥ కలికాలమ్మది త్రేతలోఁ గలిగెఁ బ్ర
ఖ్యాత ప్రజోద్ధారకుల్
బలవంతుల్ పరమార్థ కోవిదులు ద
ర్పభ్రష్టులై ధర్మబ

ద్ధాలు పాపాత్ములచేతఁ జిక్కి రకటా
దుర్వాసుఁడీ నాఁటికే
తలయెత్తేదన దాష్ట్యమెల్ల జగముల్
దర్శింప దుశ్శీలుఁడై !

౧౨౮

॥ మొదలే రాముఁడు దీనుఁడై ధరణిపై
మోహంబు చాలించి సం
పదలందూలి సతీవియోగమున శో
భాశూన్యుఁడై యుండ నా
పదలెల్లం గుమిగూడి నొంచె బహుళా
పద్రక్షకుం డాతనిన్
మొదలే క్రుంగెను ధర్మవృక్షమున క
బ్జోపై నిఁకేమయ్యెడిన్ !

౧౨౯.

॥ ఆమహనీయరూపునకు
నంతిమ వార్త వచింపనేగ నే
మో మిడిమేల మొప్పఁగ య
ముం డటు పోయినవాఁడు పోక శ్రీ

రామునితోడఁ దాను నవ
రంగమునందు రహస్యమాడఁగా
నీమము లేర్పఱించెఁ గరు
ణింపక లక్ష్మణుఁ గూల్ప బుద్ధియై!

౧౩౦

॥ తాను మాటాడిపోయెడు లోన లోని
కెవ్వనింగాని రానిచ్చు నెవనికైన
మరణమే దండనమ్మనె మారకుండు;
ఎవ్వఁడా దుర్భరోద్యోగ మిచ్చగించు!

* * *

౧౩౧

॥ త్యాగమె జీవనమ్ము పర
తంత్రమున న్నిజయోషితా పరి
త్యాగమె భోగమై తనరు
దాశరథీశు పదార్చమాత్ర సం
భాగుఁడు లక్ష్మణుం డఖిల
భారవహుండయి ద్వారపాలకో
ద్యోగముదాల్చె నాఁటికిఁ బ్ర
యోగమెఱుంగని యస్త్రపాణియై!

౧౩౭

॥ ప్రతిదోషమ్మును ధర్మబద్ధమగుఁ బా
పంబెల్లఁ బుణ్యమ్మె, సు
వ్రతుఁడే దే నొక చిన్నధర్మమును సం
రక్షింపఁగాఁబూని ప్రా
కృత సంకల్పముచే నొనర్చు క్రియయే
కీడైన మేలైన దు
ర్గతుఁడౌ నే యతఁ డంత మాత్రమున లో
కంబెల్ల దూషింపఁగన్?

౧౩౮

॥ అనునా విప్రుని యుక్తుల
వినినంత వసిష్ఠమౌని వేగిరపడుచున్
ముని తల్లజు లందఱితోఁ
బనివడి యీ క్రిందివిధము పలుకదొడంగెన్.

౧౩౯

॥ ఘనులారా, ఘటికాత్రయమ్మె కలదిం
కన్ మీకు మాకెల్ల రా
ముని దర్శింపఁగ రందు సత్వరము; మ
మ్మున్నిమ్ము గాపాడు సన్

మునిలోకోద్ధరుఁ డాప్తబాంధవుఁడునా
భూపాలుఁ డాతండు నేఁ
డనుజుం డీగతి ద్రెళ్లు వార్తవిని రూ
పాభాస ముంజెందఁడే!

౧౪౦

॥ రాజును రక్షకుండు రఘు
రాముఁడు దేవుఁడు వాని సేమమే
తేజముగూర్చు నెల్లరకు
దేవుని మెల్లయె భూమి చల్లనా
రాజుల మేటిపాలన ధ
రామర గోతతి కెల్ల సేమమున్
భూజన సర్వసౌఖ్య శుభ
ముల్ సమ ధర్మ పథంబుఁ గూర్పదే!

౧౪౧

॥ రావణ కుంభకర్ణులవు
రా యపుడే పరరూపమంది ధా
త్రీ విపనాంత జాతులయి
తీవ్ర విష ప్రముఖైన వార్తలే

వో వినిపించుచున్న వవి
గో యిఁక రాముఁడు బాలకృష్ణుఁడై
పావన మూర్తియై ధరను
పాలన సేయుఁ గృపావిశాలుఁడై !

౧౮౨

॥ అవిగో సృష్టి వినాశకర్మలు సుర
వ్యాపార సంకీర్ణ సం
భవ సంరబ్ధుడు భారతీపతి మహా
భాస్వంతుఁడై యల్ల దే
భవునింగూడి చరాచరాళి సృజన
ప్రారంభ పారీణుఁడై
భువన ప్రాపకుఁడయ్యెఁ దద్విలయ సం
ఫుల్ల క్రియా దక్షతన్.

౧౮3

॥ వైకుంఠాలయ మల్ల దే తెఱచిరా
వాద్యధ్వనుల్ వింటిరే
శ్రీకాంతుండటు వచ్చునంచుఁ దెలుపన్
జేజేలు ఘంటా ధ్వనుల్

ప్రాకారమ్ములదాఁటి యీ త్రిభువన
ప్రాకారముల్ మీఱె నా
శ్రీకారమ్ముల కర్థమేమొ తెలియన్
శ్రీరాము దర్శింపుఁడీ!

౧౪౪

॥ మనగతి యేమి సేయునొ ర
మాపతి వేగమ పోయి పాదుకల్
మునుకొని మ్రొక్కి వేడుకొనఁ
బొందు మునీశ్వరులార, యింక నే
మనుకొననేమి యావల మ
హాత్ముఁడు రాముఁడు ప్రోవకున్న నీ
జననములెల్ల వ్యర్థము ల
సంగతముల్ హరిభక్తకోటికిన్.

౧౪౫

॥ అదుగో రాముఁడువచ్చె నీదెసకు సౌ
ఖ్యానంద సంధాయియై
పడుఁడీ పాదములంటుఁడీ యడుగుఁడీ
పాపాత్మ సంఘంబు నే

మడువుం ద్రోయునో, యేమిసేయ మనునో
మర్యాద చాలించి నిన్
విడువన్ లేమని వెంట దోడుకొని పో
వేయంచుఁ బ్రార్థింపుఁడీ !

౧౪౬

॥ అని వసిష్ఠుండు పల్కుడు నంతలోనఁ
బుడమి యొడయఁడా రాముండు పొడవుసూపె
నెంతో సంభ్రమంబున మునులెల్లఁజేరి
దేవ దేవుఁడా ప్రభునిఁ బ్రార్థించి రిటుల.

౧౪౭

॥ రావయ్యా రఘురామ చంద్ర, ధరణీ
రాజన్య చూడామణీ
ప్రోవంగా సమయమ్ము వచ్చె వినుమో
పుణ్యాత్మ, మా కెల్ల నే
త్రోవం జూపెదొ, యేమొ, యావు సను నా
త్రోవేక దా దూడకున్
గావంగా దయసేసి మాదు బరమై
కాంత్యమ్ము దర్శింపవే !

౧౪౮

॥ కామితమేమిలేదు కల
కాలము నీ రమణీయరూపమే
నామది నిల్పుమయ్య రఘు
నాథ, సుధారస మంద్రుగాని నీ
నామము చేదువుట్టెను క
నంబడకుండెడు బంధునామ మే
లా మదినెంతయుం జెఱచు
నక్కట రూపము మోజుదీర్పఁగన్?

౧౪౯

॥ త్రేతకు జాతక మ్మొలయఁ
దీర్చిన మౌని వసిష్ఠుఁడేమొ పెం
జాతరసేయునేఁ డిచటఁ
జక్కఁగ నర్థముగాదు తండ్రి, యే
మో తకరారు వచ్చెనఁట,
పుణ్యమొ పాపమొ సన్నగాంద్ర మ
య్యా తెలుపంగదయ్య తమ
యందరి సేమము లొక్క పెట్టునన్.

౧౫౦

॥ కళలంబాసిరి బ్రాహ్మణోత్తములు శ్రీ
కంఠమ్ములన్ దుఃఖమే
వెలసె న్నేఁటికి గోవులెల్ల సనియెఁ
విశ్వేశ వేలాఋులం
దలఁపించుంగద శాంతి చచ్చె నన వి
ధ్వంసంబు దీపింపఁగన్
విలయంబప్పుడె కల్గెనేమి యటులీ
విశ్వమ్మె పోఁజాలినన్.

౧౫౧

॥ అనలకులమ్మాయె నినకులం బిపుడాయె
జన్మింపు మిఁకమీఁదఁ జంద్రునింట.
బ్రాహ్మణ్యమ్ము క్షాత్రమ్ము బడిసివాటునఁ బోయె,
యాదవకుల మింక మీఁదఁగలదు
బ్రహ్మచర్యము నేకపత్నీ వ్రతము లాయె
వేలార్లు సతులతో వెలయు మింక
పరశు కోదండమ్ము లెరువుసామ్ములు నీకు
శంఖచక్రములె సత్సౌఖ్యమొసఁగు

౧౫౨

॥ పాప తరుకోటి నాటి కాపాడి తుదకుఁ
బండుటదనులోఁ బరశు హస్తుండవగుదె,
జ్ఞానదీపికల్ వెలుఁగు పుణ్యాత్ము లొసఁగి
రమ్ము రక్షింప మమ్ము శ్రీరామచంద్ర.

౧౫౩

॥ అని వేఁడ రాముఁడాడెన
మునులెల్లరఁ గనుచుఁ గరుణ ముప్పిరిగొనఁగా
ననె నో మునులారా వే
చెనుఁడీ యా గంగలోన స్నానము లాడెన్.

౧౫౪

॥ మీ రెల్లరు స్త్రీ దివ్యా
కారములం జెంది గోపికలరై నన్నున్
గారాబమొప్పఁ గొలుతురు
నారదముని కథలనెల్ల నడిపించు నిఁకన్.

౧౨౫

॥ అని సెలవిచ్చిన రామునిఁ
గని యానందమునఁ బాదకమలాశ్లేష
మ్మొనరించి భక్తిసల్పిన
మునిజనముల కాతఁడిటుల ముదమునఁ బల్కెన్.

౧౨౬

॥ స్త్రీరూపమె సత్సౌఖ్యా
ధారము ప్రేమాతిరేక ధర్మనిరూఢా
కారమ్మగు శ్రీకరమా
స్త్రీరూపమునందె భక్తిసిద్ధింపఁదగున్.

౧౨౭

॥ భక్తియొకండు చాలు పరి
పాటిగ మీకు లభించెఁ గొంత నా
సక్తివహించి నాయెడల
సాధుతపస్సుల సల్పినారిఁకన్
రక్తిమెయిన్ భజింపుఁడి ధ
రాభరమెల్లను నేనతాల్తు స్త్రీ
శక్తినొకండు చేతఁగొని
శక్తుఁడనై పరిపూర్ణబుద్ధినై!

౧౫౮

॥ యతులుం బ్రాసలు లేని శుష్క పురుషా
ఖ్యాతమ్మగుఁ గార్దభ
శ్రుతిసౌఖ్యమ్మగి నంగనామధుర సు
శ్లోకోక్తి గీతమ్ము ప్ర
స్తుత రమ్యంబగు కోకిలారవళి; భ
క్తుల్ కామినుల్ పాడు వి
స్తృత గీతమ్ము కళాప్రపూర్ణ మది యెం
తే నాకు మోదంబిడుఁ.

౧౫౯

॥ అనుచుఁ రాముఁడు పల్కుచుండఁగనె వే
యంతంతలో మాఱుపుల్
జనియించెఁ దెలవాఱెఁ దూరుపు మహా
సంతోష సంరంభముల్
వినవచ్చెఁ బలరామకృష్ణు లపుడే
'విజ్ఞాత శౌర్యక్రియా'
ధనులై దేవులవోలెఁ బుట్టిరను వా
ర్తల్ దైవసంకీర్తనల్ !

౧౬౦

॥ ఆనందంబున దేవతల్ వెలుఁగ భ
క్త్యావేశ సంసక్తు లౌ
మానుల్ చేతుల నెత్తి మ్రొక్కులిడ బ్ర
హ్మల్ రుద్రదిక్పాలకుల్
ధ్యానారాధన లాచరింప నిఖిల
వ్యాపారముల్ మంగళ
ధ్యానోదీర్ణములై చెలంగె శుభ సం
ధానమ్మునం బొంగుచున్.

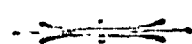
మంగళం — మహత్.

శ్రీ. శ్రీ. శ్రీ.

Printed at the B. N. K. Press, Madras—for Q. H. Ms. 121.

తప్పొప్పులు

పుట	పంక్తి	తప్పు	ఒప్పు
15	10	వేడు	వేఁడి
28	10	పుత్రు	పుత్త్రు
32	10	,,	,,
33	15	,,	,,
34	1	దాశరధి	దాశరథి
42	8	లేశ	వేళ
43	3	వచింపడన్న	వచింపఁడన్న